

№ 39 (632)
Кастрычнік 2016 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Афіцыйна: кангрэс і канферэнцыя, прысвечаныя бібліятэкам** – стар. 2
- ☞ **Кнігавыданне: згадкі краязнаўцы Уладзіміра Кажамякі** – стар. 3
- ☞ **Стагоддзі Культуры: захавальніца Тамара Вышынская** – стар. 4
- ☞ **Царкоўнае краязнаўства: езуіты ў Слоніме** – стар. 6

Беларусы Іркуцкага краю
зладзілі абрад «Багач»

Падрабязней чытайце на стар. 5

На тым тыдні...

✓ **11 кастрычніка** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася прэзентацыя серыі кніг «Паэты планеты», якую распачаў прыватны выдавец Зміцер Колас разам з групай беларускіх літаратурных перакладчыкаў.

Пабачылі ўжо свет першыя восем кніг з твораў Сапфо, Амара Хаяма, Петраркі, Рансара, Шэкспіра, Гётэ, Рыльке і Габрыэлы Містраль. Чакаецца выданне твораў Бадлера, Гельдэрліна, Апалінэра, Эдгара По, Яна Каханоўскага, Кітса ды інш. Усяго ў серыі запланавана каля 75 кніг. Падаецца сусветная лірыка розных эпохаў у перакладах прадстаўнікоў некалькіх перакладчыцкіх пакаленняў: ад Уладзіміра Дубоўкі і Юркі Гаўрука да Ганны Янкуты і Антона Францішка Брыля.

✓ **13 кастрычніка** ў Літаратурным музеі Петруся Броўкі адбыўся паэтычны вечар **Вольгі Злотнікавай «Радагашчанскі дзённік: вопыт шчасця»**. В. Злотнікава нарадзілася ў 1987 г. у Мінску, сёлета ў яе выйшла кніга вершаў «Паства». Паэтка чытала свае вершы і распавядала пра знаёмства з беларускай глыбінкай і яе жыхарамі; пра тое, як вершы нараджаюцца

з самой стыхіі лесу, поля, цішыні, травы і дрэваў.

✓ **13 кастрычніка** ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў у Мінску адкрылася фотавыстаўка «Трайны партрэт». Праект арганізаваны пры падтрымцы Польскага Інстытута ў Мінску сумесна з Цэнтрам імя Людвіга Замэнгофа ў рамках фестывалю «Усход культуры. Іншае вымярэнне – 2015». Група мастакоў з Польшчы, Беларусі і Украіны 10 дзён вандравала па Падляшшы, спынялася ў розных месцах, каб паразмаўляць і пафатаграфавалі. У выніку з'явілася некалькі дзясяткаў унікальных фатаграфій.

✓ **13 кастрычніка** ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча адбылася **вечарына «Магія Паэзіі. Магія Веры»**. Сёлета спаўняецца 80 гадоў з дня нараджэння паэтки і перакладчыцы Веры Рыч, якая фактычна адкрыла англамоўным чытачам беларускую паэзію. Дзякуючы ёй упершыню загучалі на мове Шэкспіра многія беларускія класікі, сярод іх і Максім Багдановіч – В. Рыч пераклала 34 яго вершы і ў інтэрв'ю неаднаразова казала, што М. Багдановіч – яе любімы беларускі паэт.

✓ **14 кастрычніка** ў Літаратурным музеі Петруся Броўкі адбылася імпрэза «Мама ў дзяцінстве была Сонцам», прысвечаная Дню маці. Пасля кароткай музычнай праграмы вядомыя паэтэсы Беларусі з жаночага культурніцкага руху «Пасядзеўкі» Людміла Паўлікава-Хейдарова, Аляксандра Грыцкевіч, Людміла Сільнова, Галіна Каржанеўская, Раіса Баравікова, Вера Буланда, казачніца Алена Масла і іншыя чыталі свае творы пра маму, дзяліліся ўспамінамі, звязанымі з дзяцінствам. Таксама ў вечарыне ўдзельнічалі арганізатар Клуба творчых жанчынаў Тамара Бунта і заслужаная артыстка Беларусі Зінаіда Бандарэнка.

✓ **15 кастрычніка** на Глыбоччыне адзначылі **128-ю гадавіну з дня нараджэння мастака, этнографа, скульптара Язэпа Драздовіча**. Грамадскія актывісты Глыбоччыны і Шаркаўшчыны, а таксама мастакі і журналісты з Мінска наведлі магілу творцы ў вёсцы Ліпляны і былую сядзібу Драздовічаў у вёсцы Пунькі. На жаль, прапанову мастака Міколы Купавы аднавіць сядзібу Глыбочкі райвыканкам не падтрымаў, нягледзячы на тое, што Міністэрства культуры

ўхваліла гэтую ідэю. Хочацца спадзявацца, што рана ці позна мясцовыя чыноўнікі зразумеюць, якой культурнай спадчынай багаты іх раён, і прыкладуць намаганні, каб захаваць яе.

✓ **17 кастрычніка** ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» адкрылася **выстаўка дыпломных працаў «Крокі да майстэрства» навучэнцаў мастацкага аддзялення Магілёўскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў**. На выстаўцы прадстаўлены творы, выкананыя ў розныя гады навучэнцамі спецыяльнасці «Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва» пад кіраўніцтвам выкладчыкаў.

Выстаўка працуе да 31 кастрычніка.

✓ **17 кастрычніка** ў Рызе пачаліся **Дні беларускай культуры**. Іх арганізаваў Беларускі інфармацыйны цэнтр у супрацоўніцтве з Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь, Беларускім дзяржаўным універсітэтам культуры і мастацтваў, Дзяржаўным літаратурным музеем Янкі Купалы, Беларускай дзяржаўнай акадэміяй музыкі, Турыстычным інфармацыйным цэнтрам Мінска, ААТ «ПрамАграЛізінг».

За гэтыя дні ўжо адбылося адкрыццё фотавыстаўкі Вольгі

Кірылавай «Маленькія гісторыі вялікага горада», прэзентацыя фотапраекта «Радаслоўе», выстаўкі «Завуся я толькі – Янка Купала», прысвечанай жыццёваму і творчаму шляху паэта, ды прайшоў канцэрт ансамбля беларускай песні «Лілея». Заклучным мерапрыемствам стане спектакль «Ветрык, вей!» тэатра-студыі «7 паверх» Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў 30 кастрычніка.

✓ **18 кастрычніка** ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага адкрылася персанальная **выстаўка жывапісу «Брама – Парог – Дзверы» Уладзіміра Савіча**, заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, лаўрэата Міжнароднай прэміі імя А.А. Пластава. У экспазіцыі прадстаўлена каля 50 твораў, большасць з якіх экспануецца ўпершыню. Цэнтральны матыў, які праходзіць праз усе працы, – вяртанне да Брамы – Парога – Дзвярэй – гэта значыць да сваіх каранёў. Мастак стварае вобразы, прасякнутыя таямніцай быцця, гістарычным і асабістым досведам, прыгодамі далёкіх падарожжаў, радасцю вяртання дадому.

Нашы віншаванні

Музей Марка Шагала ў Віцебску быў адкрыты ў 1991 г., у розны час уваходзіў у склад гарадскога Цэнтра культуры і вольнага часу, аддзела культуры Віцебскага гарвыканкама. З 2007 г. – самастойная музейная ўстанова.

Музей размяшчаецца ў двух будынках. У «Арт-цэнтры Марка Шагала» пастаянна праводзяцца выстаўкі працаў мастака, там жа створаная навуковая бібліятэка, прысвечаная творчасці Шагала і мастакоў авангарда. «Дом-музей Марка Шагала» знаходзіцца ў

Арт-цэнтр Марка Шагала

Дом-музей Марка Шагала

Беларускі фонд культуры і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» віншуюць калектыў музея з 25-годдзем установы, зычаць натхнення ў працы, новых здабыткаў і музейнага дабрабыту!

доме, які на пачатку 1900-х гг. узвёў бацька мастака. Экспануюцца прадметы побыту мяжы XIX – XX стст., копіі архіўных дакументаў і працаў мастака, якія расказваюць пра яго гады жыцця ў Віцебску.

Бібліятэчныя пытанні абмеркавалі пад час кангрэса і канферэнцыі

5 і 6 кастрычніка ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі праходзілі IV Міжнародны кангрэс «Бібліятэка як феномен культуры» і XVI Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «Менеджмент бібліятэк ВУ».

У працы кангрэса прынялі ўдзел больш за 650 дэлегатаў з Азербайджана, Беларусі, Вялікабрытаніі, Германіі, Казахстана, Малдовы, Нігеры, Польшчы, Расіі, Злучаных Штатаў Амерыкі, Украіны і Францыі. Сярод іх – вядучыя спецыялісты бібліятэк, навукова-даследчых арганізацыяў, адукацыйных устаноў, прадстаўнікі заканадаўчай сферы, распрацоўшчыкі і вытворцы праграмаў забеспячэння, тэхнічных сродкаў і інфармацыйнай прадукцыі.

Пад час кангрэса прайшлі пленарнае і пяць секцыйных пасяджэнняў, на якіх разглядаліся пытанні аптымізацыі сеткі бібліятэк, магчымасці фармавання спецыялізаваных рэсурсаў для ўстаноў адукацыі і адукацыі, перавагі выкарыстання воблачных тэхналогіяў, прапаўваліся шляхі развіцця бібліятэк у сучасную эпоху.

На адкрыцці кангрэса адбылася цырымонія ўзнагароджання пераможцаў XXIV Рэспубліканскага конкурсу «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры» (заснавальнікі – Беларускі фонд культуры, Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь) і II Рэспубліканскага конкурсу «Бібліятэка – цэнтр духоўнай асветы і выхавання» (заснавальнік Беларускі Экзархат). Знаёмства з гэтым кірункам дзейнасці бібліятэк працягнулася на пасяджэнні круглага стала «Духовная асвета праз дзейнасць бібліятэк».

У рамках кангрэса працавала выстаўка выдавецкай прадукцыі, электронных інфармацыйных рэсурсаў і сервісаў, ад-

былося адкрыццё кніжнай выстаўкі «Фундаментальная бібліятэка БДУ: 95 гадоў на службе ўніверсітэцкай адукацыі Беларусі» і фотапраекта «Кніжныя людзі», падрыхтаванага сумесна з Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкай.

6 кастрычніка кангрэс працягнуўся ў фармаце секцыйных пасяджэнняў і семінараў, адбылося падвядзенне вынікаў і афіцыйнае закрыццё форуму. Напрацоўкі, зробленыя пад час IV Міжнароднага кангрэса «Бібліятэка як феномен культу-

ры» і XVI Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі «Менеджмент бібліятэк ВУ», будуць садзейнічаць далейшаму ўмацаванню міжнароднага супрацоўніцтва паміж установамі культуры, адукацыі і навукі, фарміраванню інфармацыйнай культуры, умацаванню духоўна-маральных асноваў нашага грамадства і стануць значным унёскам у развіццё інфармацыйных рэсурсаў бібліятэк.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Хто дбае пра захаванне гісторыка-культурнай спадчыны – хто вывучае гісторыю свайго Краю каму неабыхавая будучыня Беларусі

Для Вас

Краязнаўчая газета падтрымка індэксаў інавівацыйны - 63320, ведамсны - 633202

«Крыніца душы» бруіць, не спыняецца

Нядаўна на Касцюкоўшчыне адбыўся X раённы фестываль народнай творчасці сярод сельскіх устаноў культуры «Крыніца душы», які традыцыйна ладзіцца да Дня работнікаў культуры.

У першы дзень удзельнікаў фестывалю прымалі ў Муравіўскім сельскім Доме культуры, на другі дзень – на базе Крапіўненскага сельскага Дома культуры. Калектывы мастацкай самадзейнасці дзесяці сельскіх устаноў культуры выйшлі на сцэну, каб глядачы атрымалі асалоду ад багацця талентаў, і гэта бліскуча атрымалася.

Самадзейныя артысты змагаліся за права называцца лепшымі ў некалькіх намінацыях: «Сатыра і гумар», «Тэатральнае мастацтва», «Выканаўцы беларускага твора», «Рэжысура»,

«Індывідуальныя выканаўцы», «Вядучыя», «Вакальна-харавыя калектывы», «Дзіцячыя ансамблі» і інш. Удзельнікі фестывалю ўразілі глядачоў і членаў журы сваімі мастацкімі здольнасцямі і пачуццём гумару.

Старшыня журы, намеснік начальніка па пытаннях культуры аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Людміла Куст падзякавала ўдзельнікам за намаганні, павіншавала з Днём работнікаў культуры і Днём маці, а потым пад бурныя апладысменты найлепшым удзельнікам былі ўручаныя заслужаныя дыпломы.

Наталля ДРОБЫШАВА, намеснік дырэктара цэнтралізаванай клубнай сістэмы Касцюковіцкага раёна

Хачу прывесці ўспаміны светлай памяці Тамары Васільеўны Пяровай пра Бабінскую гару ў Стоўбцах. Вось што яна расказвала:

«Непадалёк нашай вуліцы Гагарына, на горцы Бабінскай, дзе цяпер знаходзіцца помнік Дзяржынскаму, заўсёды любілі гуляць дзеці. Там быў жоўты-жоўты пясок. Вось на гэтай горцы і зрабілі немцы лагер для ваеннапалонных.

Страшны гэта быў час – восень 1941 года. На нашых вачах памірала шмат палонных. Мы ж, дзеці, заўсёды на вуліцы былі, усё заўважалі. Ідуць яны працаваць, бачым: каго-небудзь таварышы нясуць на руках. Як назад ідуць, глядзім, а гэтага чалавека ўжо

Бабінская гара ў Стоўбцах

няма. Часта мы знаходзілі запіскі: я, такі і такі, вельмі хворы, галодны, дапамажыце... Людзі давалі б ежу, калі вялі палонных па вуліцы, але немцы не дазвалялі. А як прыйдуць людзі з работы, чуюм з гары крыкі і стогны – каго-сыці караюць за нейкую правіннасць.

Але людзі вырашылі ўсё-такі дапамагаць палонным. Арганізатарам стаў мясцовы бацюшка айцец Віталій Багаткевіч. Трэба сказаць, што ў час вайны ў царкве ішлі службы, у нядзелю ў царкву ішло вельмі шмат людзей. Немцы

такую арганізаваную дапамогу дазволілі. Жанчыны ездзілі па вёсках, ім давалі хлеб, муку, сала – усё, што маглі. Тады жанчыны варылі супы і неслі іх у лагер.

Пачалася вясна 1942 года, набліжаўся Вялікдзень, свята Уваскрэсення Хрыстова. Мне было тады 13 гадоў. Я цяпер, калі ўспамінаю той дзень, заўсёды плачу. Мне помніцца яснае-яснае неба, прамяністае сонца – было добрае надвор'е. Бацюшка аб'явіў у царкве, што паедзе ў лагер і павязе гасцінцы ваеннапалонным. Усе людзі нашых

канцавых вуліцаў – Першмайскай і Гагарына – прыйшлі ў той дзень да лагера. Прыехаў і бацюшка. Усіх палонных вывелі ў двор. Варта са зброяю стаяла воддаль. За калючы дрот пусцілі толькі святара і пеўчых, астатнія былі за агароджаю. Як толькі айцец Віталій праспяваў першую малітву, нечакана ўсе палонныя сталі на калені. Людзі, якія стаялі на вуліцы, плакалі. Гэтую карціну нельга перадаць словамі: у руках бацюшкі зіхаціць у промях сонца ўзняты крыж, па наваколлі разносяцца святочныя песна-

пенні, людзі стаяць на каленях. А сярод іх жа, напэўна, былі і вернікі іншых канфесіяў. Гэтае відовішча і цяпер стаіць у мяне ў вачах, я заўсёды з хваляваннем успамінаю той Вялікдзень.

Хочацца сказаць некалькі словаў і пра айца Віталія. Ён служыў у нашай стаўбцоўскай Свята-Ганнінскай царкве ў гады вайны, калі трэба было вельмі асцярожна паводзіць сябе, каб немцы не прычапіліся. Расказвалі, што айцец Віталій дапамагаў і партызанам, адсылаў ім лекі, медыкаменты. Пасля 1944 года, калі Стоўбцы вызвалілі ад немцаў, айцец Віталій яшчэ нейкі час служыў у нас, а потым яго забралі ў Мінск».

Святлана АДАМОВІЧ,
г. Стоўбцы

У бібліятэку «Краязнаўчай газеты»

Кніга цёплых згадак

Наш пастаянны падпісчык і аўтар Уладзімір Кажамяка нядаўна выдаў кнігу «Цяпер і мне ўспомніць можна». Больш як на 200 старонках – гісторыя паселішчаў, дзе жыў аўтар, расповеды пра ягоных родных і блізкіх.

Нарадзіўся аўтар у 1939 г. у вёсцы Старожня на Мсціслаўшчыне. Пасля навучання ў Маляціцкай СШ Крычаўскага раёна і Магілёўскім тэхвучылішчы № 4 электраманифэраў скончыў Беларускаю сельгасакадэмію. Працаваў настаўнікам Страсельскай СШ Мсціслаўскага раёна, выкладчыкам і завучам Гродзенскага заа-тэхнічнага тэхнікума (у пас. Сапоцкін), у Ваўкавыскім саўгасе-тэхнікуме, завучам і дырэктарам Ільянскага саўгаса-тэхнікума (Вілейскі раён). Выдаў кнігі «Ходзіць вёскамі сіняе лета» і «Не пакідаюць нас белыя лебедзі». Сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў.

Кніга змяшчае 17 аповедаў пра людзей і мясціны. Ёсць тут апавяданні «Дзед Стафан і баба Ганна», «Бацька», «Маці», «Школьныя гады», згадкі «Вёска Старожня», «У Горках», «У Старым Сяле», расповед «Аты-баты»... Удадатку змешчана паэма У. Кажамякі «Я – сын Зямлі», прысвечаная паэту Адаму Гурыновічу, які нарадзіўся ў фальварку Кавалі (Кавалькі) на Вілейшчыне.

Выданне багата ілюстраванае. На бадай што сотні чорна-белых здымкаў – летапіс Кажамякаў ды іх сваякоў, розных паселішчаў і населеных пунктаў, дзе давялося жыць, вучыцца і працаваць аўтару.

Аўтар распавядае, што штуршком да напісання шэрагу аповедаў для кнігі стала публікацыя пра ягонага бацьку ў нашай газеце. У рэдакцыі параілі «напісаць пра бацьку асобную нататку, а заадно падрыхтаваць матэрыял і пра маці, пра цётку Надзьку, пра дзеду з бабай і напісаць яшчэ пра тры мясціны на Мсціслаўшчыне, якія да гэтага часу не даследаваліся вучонымі. Ды і вёска Слабодка, якая называлася яшчэ і Старожняй, а ў 1940 г. была далучаная да вёскі Сычоўкі, таксама можа патрапіць на старонкі газеты».

Такім чынам, сёння прапануем чытачам нашай газеты замалёўку пра цётку аўтара.

Уладзімір ПУЧЫНСКІ

Цётка Надзька

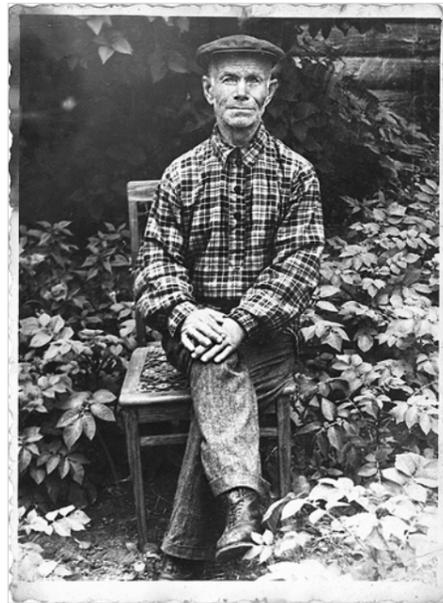
У мяне былі толькі тры родныя цёткі: Еўка, Каця і Надзька. Еўка і Каця – гэта родныя сёстры бацькі, а Надзька – малодшая сястра маці. Паводле вясковай традыцыі многія назвы, у тым ліку і імёны, у нашай мясцовасці вымаўляліся прасцей. Напрыклад, казалі не Мар'я, а Мар'я, не Ульяна, а Вулька, не Валя, а Валька. Так і атрымалася: Манька, Еўка, Надзька... Гэтаксама ж казалі не цёця, а цётка. І словам дзядзька вяскоўцы амаль ніколі не карысталіся, а казалі дзядзька. Гэтак жа ў шырокім ужыванні існавалі словы бацька, матка, дзед, баба і іншыя, бо яны беларускія словы, а не грубыя вясковыя, як можа лічыць нехта. І нашыя беларускія слоўнікі не дадуць мне зманіць: гэтыя словы запісаныя там.

Усе мае родныя цёткі пакінулі ў маёй памяці вельмі добрыя ўражанні. Вось толькі жыццё ў кожнай з іх было цяж-

кае, а ў цёткі Надзькі яно склалася зусім нешчаслівым. Яна шмат хварэла, доўга лячылася і заўчасна памерла, пражыўшы толькі 46 гадоў.

Мая цётка Надзька, Есянкова Надзея Стафанаўна, нарадзілася ў 1921 годзе пасля Мікоды і Анюты, а Іван быў апошнім дзіцем у сям'і. Клапатлівыя бацькі выкарыстоўвалі ўсе магчымасці, каб дзеці раслі і нармальна развіваліся, набывалі неабходныя жыццёвыя ўменні і навыкі, абавязкова вучыліся ў школе. І яны скончылі сем класаў. Толькі Мікода меў чатыры класы адукацыі, з якімі здолеў, аднак, скончыць у арміі афіцэрскае курсы.

А вось Стафанава Надзька (так яе звычайна называлі ў вёсцы) адразу пасля заканчэння ў 1936 годзе сямігодкі на станцыі Ходасы паступіла ў Мсціслаўскі дзяржаўны беларускі педтэхнікум і скончыла яго ў 1939 годзе.

Стафан Рыгоравіч Есянкоў

Падрабязныя звесткі аб тым, як вучылася Н. Есянкова ў педтэхнікуме, не захаваліся. Вядома, што існавалі цяжкія матэрыяльнага плана і што складана было ў той час дабірацца да Горада – так амаль заўсёды называлі Мсціслаў. Туды дабіраліся звычайна пешшу або на конях. Ад вёскі Ходасава, дзе жылі бацькі Надзеі, да Мсціслава было не менш за 25 кіламетраў. Гэтую адлегласць ёй даводзілася пераадоўваць пешшу неаднаразова. У тыя часы для многіх схадзіць у Горад у царкву ці на кірмаш і вярнуцца дадому ў той жа дзень было справай звычайнай. Вядома ж, ездзілі туды і на конях, але не часта, у асноўным летам. Зімою па бездарожжы дабрацца ў Мсціслаў было нерэальна.

Надзея Есянкова (1941 г.)

Ганна Данілаўна Есянкова з дзецьмі (злева направа: Анютка, Надзя, Іван, Мікода, каля 1930 г.)

Пасля заканчэння педтэхнікума Н. Есянкова адразу паступіла ў Магілёўскі педінстытут. Правучылася там два гады. Жыла на кватэры. У гэты час выйшла замуж за афіцэра-вайскоўца. А потым пачалася вайна. Давялося хутка ўцякаць з Магілёва да бацькоў у Ходасава. Ішла пешшу разам са знаёмай дзяўчынай і яшчэ з адным хлопцам па дарозе, што пралягала праз вёскі Сухары, Расна. У адной вёсцы, дзе прыпыніліся, мясцовая жанчына параіла Надзеі пераапрагнуцца ў іншае адзенне і дала сваю старую спадніцу, хустку, рваную кашулю, каб выглядала непрывабнай старою жанчынай, бо ахвотнікаў прыставаць да маладых і прыгожых дзяўчатаў і жанчынаў на дарогах было шмат. Яны маглі і згвалціць, маглі і забіць.

Дзяўчына, якая ішла з Надзеяй з Магілёва, загінула пад час бамбэжкі. Надзеі тады пашчасціла застацца жывой. Пашчасціла і яшчэ раз, калі ўжо падыходзіла да сваёй хаты. У дубнічку, амаль каля самага дома, нечакана абстраляў яе, і кулі праляцелі так блізка, што адна нават зачепіла і параніла – шнар на галаве застаўся на ўсё жыццё.

Пасля вызвалення вёскі ў верасні 1943 года Надзю накіравалі на працу настаўніцай у вёску Усполле, дзе працавала да 1947 года. У гэты час выйшла замуж за Трафіма Максімавіча Казлова, хлопца са сваёй вёскі, які працаваў тады на станцыі Ходасы фельчарам і быў жанаты, але развёўся з першай жонкай.

Уладзімір КАЖАМЯКА

(Заканчэнне ў наступным нумары)

Стагоддзі Беларускай Культуры

Скарбы продкаў трымаюць надзейныя рукі нашчадкаў

Песня, музыка павінны быць перанятыя, дакладна скапіяваныя, перададзеныя з вуснаў у вусны, уменне іграць на гармоніку ці бубне мусіць быць атрымана ад старэйшага музыкі, ад носьбіта да малодшага пераймальніка, які праспявае, станчыць, перадасць потым гэты скарб дзецям і ўнукам.

Нам пашанцавала сустрэцца з цікавай жанчынай, Тамарай Канстанцінаўнай Вышынскай з вёскі Шпакоўшчына. Успаміны аб сустрэчы засталіся найлепшыя: жанчына прыгожа спявала абрадавыя і пазаабрадавыя песні, дзялілася радаснымі і цяжкімі момантамі свайго жыцця.

Т. Вышынская нарадзілася ў 1935 г. у невялікай вёсачцы Аржаўка

Ветрынскага сельсавета ў сям'і калгаснікаў. Яе напаткаў складаны лёс: дзяцінства прыпала на час Вялікай Айчыннай вайны, якая забрала многіх блізкіх людзей і сяброў, цяжкім было і пасляваеннае жыццё. Але выпрабаванні не зламалі Тамару Канстанцінаўну, захавалі ў яе душы дабрыню і любоў да народнай творчасці.

Дзяўчына скончыла 7 класаў Ветрынскай сярэдняй школы, у 1953 – 1956 гг. вучылася ў Полацкай школе па падрыхтоўцы старшыняў калгасаў, дадаткова атрымала кваліфікацыю малодшага агранома. Працавала ў гаспадарцы «Банонь» Полацкага раёна, да выхаду на заслужаны адпачынак – у комплексным прыёмным пункце ў вёсцы Шпакоўшчына. Інтэлігентнай, адказнай, добразгчлівай, тактоўнай, уважлівай да іншых – такой заўсёды бачаць Тамару Канстанцінаўну аднавяскоўцы, сябры і родныя. Яна часта паўтарае: «У мяне добрае, светлае жыццё, напоўненае радасцю ад шчаслівага замужжа, нараджэння дзяцей, унукаў, пабудовы жылля, павягі аднавяскоўцаў, творчай дзейнасці».

Любоў да народнай творчасці была прывітая дзяўчынцы з дзяцінства. Яе маці Аляксандра Іванаўна і бабуля Марфа Ільвічна Арцімёнак заўсёды спявалі народныя песні: за працай, у час адпачынку, за гатаваннем ежы...

– Я з самага маленства любіла слухаць, як бабуля спявала. Напрыклад, калі яна прала, я ўзлезу, бывала, на печ, нават кнігу сваю кіну чытаць і слухаю. Любіла слухаць, як яна спявала песні працяжна і спакойна. І словы гэтых песень я не запісвала, а яны самі запаміналіся, – згадвае Тамара Канстанцінаўна.

Цягам многіх гадоў жанчына перадае песенную спадчыну свайго роднага куточка землякам, малодшаму пакаленню. У 2002 г. Тамара Канстанцінаўна стала кіраўніком фальклорнага калектыву «Родныя напевы», што працуе на базе Шпакоўшчынскай бібліятэкі-клуба. Фальклорны калектыву выконвае свае, мясцовыя полацкія песні. Многія песні ўдзельнікі калектыву спяваюць канонам.

Добрая памяць жанчыны захавала шмат абрадаў народнага календара, рытуалы, песні, забавы, гульні, прыказкі, прымаўкі. Фальклорны калектыву аднаўляе гэтыя абрады, выступае з імі ў сваёй і суседніх вёсках, на раённых і абласных конкурсах. За свае выступленні калектыву «Родныя напевы» атрымаў шмат дыпламаў і граматаў, адзначаная імі і Т. Вышынская.

фальклорнага калектыву «Знічка» спяваць канонам, дае слушныя парады па выкананні народных песень, раіць, як лепш правесці той ці іншы народны абрад. Моладзь з гонарам выконвае іх на фестывалях і конкурсах, дзе калектыву заўсёды бывае адзначаны дыпламамі і граматамі.

Песенны скарб, святы і абрады, якія захавала Тамара Канстанцінаўна, – вялікае багацце нашых продкаў, дзякуючы якому існуе пераемнасць традыцыяў, сувязь пакаленняў.

*Ксенія ВАСІЛЕНКА,
вучаніца 7 класа,
Людміла КАЧАРАГІНА,
кіраўнік узорнага
фальклорнага
калектыву «Знічка»,
в. Палата*

Тамара Вышынская ў гасцях у фальклорнага ўзорнага калектыву «Знічка»

Успаміны Тамары Канстанцінаўны, яе перажыванні, радасць, смутак і боль перажытага гучаць у яе вершах. З любоўю яна апісвае родную вёску, Беларусь, прыгажосць прыроды, што і дало назву зборніку яе вершаў – «Дзе лугі гавораць з небам...».

Скарбы сваёй памяці Тамара Канстанцінаўна сабрала ў яшчэ адным зборніку – «Родныя напевы Шпакоўшчыны», дзе запісаныя абрады, календарна-абрадавыя і сямейна-абрадавыя песні, гульні, прыпеўкі.

Тамара Канстанцінаўна – часты госць у Палатоўскай сярэдняй школе, дзе яна вучыць удзельнікаў узорнага

Тамара ВЫШЫНСКАЯ

Беражыцце Беларусь

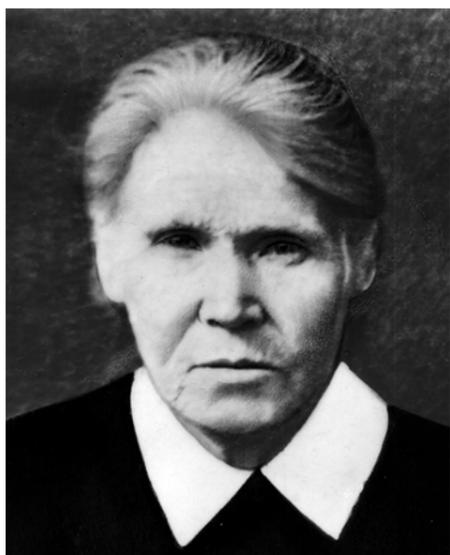
(аўтарская песня)

*Беларусь беражыцце,
Яе ціш і спакой.
Вы Радзіму любіце –
Не знайсці нам другой.
Гэта неба і сонца,
Гэта хлеб на стале.
І матулі ваконца
У радзімым сяле.
Беларусь беражыцце,
Каб заможнай была,
І каб наша сталіца
Прыгажэй расцвіла.
Колькі білі і гнулі
Яе гора, бяда!
Ёй апошняя кашулі
Для сяброў не шкада.
Беларусь беражыцце,
Без яе нам не жыць.
Межы вы сцеражыце,
Каб навечна ёй быць.
Беражыце Айчыну,
Яе сон і спакой!
Бо матулі-радзімы
Не знайсці нам другой.*

Заручыны

(абрадавая песня)

*Кацілася зараначка з-за гор'я,
Прасілася Марусенька з-за столля:
«Пусці глядзець татулева падвор'е,
Пусці слухаць, як музыкі граюць,
Пусці глядзець, як дзевачкі гуляюць».
«Была ж табе нядзелечка спавольна,
Было ж табе татулева падвор'е,
Было слухаць, як музыкі іграюць,
Было ж глядзець,
як дзевачкі гуляюць».*

Бабуля Марфа Арцімёнак

Маці Аляксандра Арцімёнак

Фальклорны калектыву «Родныя напевы»

Урокі Аляксандра Капусціна

20 гадоў таму, 16 кастрычніка 1996 года, не стала пісьменніка, ганаровага грамадзяніна горада Жлобіна Аляксандра Капусціна (1924 – 1996). Жыццёвая і творчая спадчына гэтага чалавека – шматлікія ўрокі наступным пакаленням, як трэба любіць Радзіму, быць сумленным і шчырым чалавекам, умець кахаць.

Радзіму А. Капусцін любіў не на словах. Гэта ён даказаў, калі ў 17 гадоў пачаў змагацца з нямецка-фашысцкімі акупантамі ў сваёй роднай вёсцы Старая Рудня на Жлобіншчыне, а потым змагаўся з ворагам у партызанскім атрадзе і на фронце. Пазней, у мірны час, ён выказаў любоў да Радзімы, улаўляючы ў сваіх творах яе герояў, яе слаўнае мінулае і сучаснае – і вялікую ўвагу надаваў Жлобіншчыне. І зусім не выпадкова Аляксандру Пятровічу ў 1983 годзе было прысвоена званне ганаровага грамадзяніна горада Жлобіна.

Яшчэ адзін урок пісьменніка – вялікая любоў да людзей. Ён з павагай ставіўся да кожнай асобы, нават тады, калі працаваў суддзёй і вымушаны быў на падставе закона выносіць прысуд. Аляксандр Пятровіч заўсёды сачыў за далейшым лёсам гэтых людзей, перапісваўся з імі, а пасля вызвалення клапаціўся, каб іх без перашкодаў уладкавалі на працу.

Пра ўрок сціпласці Аляксандра Пятровіча неяк нагадаў аўтару гэтых радкоў паэт Анатоль Зэкаў. Аказалася, што наш зямляк, ужо будучы сталым пісьменнікам, заўсёды паводзіў сябе нібы пачатковец. Ён ніколі не патрабаваў абавязкова надрукаваць свой твор і няёмка сябе адчуваў, калі яго творам надавалі вялікую ўвагу.

Наступны ўрок А. Капусціна – урок шчырага сяброўства. Пісьменнік заўсёды быў гатовы прыйсці на дапамогу. У яго было шмат сяброў і сярод творчай моладзі, ён заўсёды падтрымліваў маладых.

Многія творы Аляксандра Пятровіча ўпершыню з’яўляліся на старонках жлобінскай раённай газеты. Часта першым чытачом і рэдактарам твораў пісьменніка быў рэдактар раёнкі Павел Кірычэнка (1927 – 2007). Захаваўся фотаздымак, зроблены Аляксандрам Шайновым 29 снежня 1982 года ў рэдакцыі газеты «Камуніст» (пад такой назвай раёнка выходзіла з 1962 да 1991 года. – М.Ш.); можна заўважыць, што адбылася сустрэча даўніх сяброў.

Пра яшчэ адзін урок Аляксандра Пятровіча, урок адказнасці, сёння могуць нагадаць многія, хто ведаў пісьменніка. Нашаму земляку да ўсяго была справа, ён не мог стаяць убаку, калі вырашаліся важныя пытанні. Так было і ў 1996 годзе, калі ў Мінску праходзіў сход пісьменніцкай арганізацыі Беларусі. А. Капусцін проста з балынічнага ложка з хворым сэрцам пайшоў туды. Жонка і сябры ўтрымлівалі яго, але ён не мог інакш. І гэта каштавала яму жыцця.

Нельга не ўзгадаць і яшчэ адзін важны жыццёвы ўрок пісьменніка – уменне кахаць. З жонкай Эміліяй Іванаўнай ён у згодзе і каханні пражыў амаль 50 гадоў. Усяго некалькі месяцаў не дажыў да залатога Вяселля, да якога задоўга рыхтаваўся, марыў запрасіць усіх сяброў.

...Вечны спакой пісьменнік знайшоў у роднай зямлі – на Жлобіншчыне, дзе і быў пахаваны. Пасля яго смерці Жлобінскім райвыканкамам і Гомельскім абласным аддзяленнем Беларускага саюза пісьменнікаў была ўстаноўленая літаратурная прэмія імя А.П. Капусціна.

*Мікалай ШУКАНАЎ,
краязнаўца, супрацоўнік жлобінскай
раённай газеты «Новы дзень»*

На здымку: А. Капусцін і П. Кірычэнка

Беларусы ў свеце

Чытачы газеты ўжо ведаюць пра беларускую суполку «Крывічы», якая аб’ядноўвае нашых землякоў у далёкім Іркуцку. Разам іркучане-беларусы збіраюць прадметы побыту, некалі

прывезеныя іх продкамі-перасяленцамі з Беларусі, спяваюць беларускія песні і вучацца танчыць традыцыйныя танцы, ладзяць святы, да якіх далучаюцца ўсе ахвочыя.

«Багач» і Пакровы ў Іркуцку

2 кастрычніка ўдзельнікі суполкі правялі ў вёсцы Жызнеўка Заларынскага раёна Іркуцкай вобласці старажытны абрад «Багач», звязаны з заканчэннем уборкі ўраджаю. Традыцыйна ён ладзіўся пасля дня восеньскага раўнадзенства, калі ўсе палявыя працы, акрамя пасеву азімых, былі скончаныя. Само слова «Багач» мае некалькі значэнняў. Гэта і «багацце» – той сабраны ўраджай, што ляжыць у засеках, і міфалагічная істота Багач, якая паводле ўяўленняў беларусаў адказвала за ўраджай і яго захаванне. Багачом жа называлі і лубку – выдзяўбаную з дрэва чашу, насыпаную зернем, у цэнтры якой стаяла свечка – сімвал Сонца. Суправоджае абрад яшчэ адзін сімвал – «рагач» («Багач заткнуў у страху рагач», «Прышоў Багач – кідай рагач, бяры сывенку ды сей памаленьку»), які абазначае ўвесь земляробчы інвентар або ў некаторых выпадках – саху. Пад час правядзення «Бага-

Ссыпалі зерне для Багача

ца 14 кастрычніка. Пасля Пакроваў зямлю трэба было «замкнуць» на зіму, а ўсе гаспадарчыя працы пераносіліся з поля ў двор (малацілі зерне,

шлюбным чэпкам», – казалі беларусы. Акурат пасля 14 кастрычніка і да Піліпаўскага посту (27 лістапада) нашыя продкі пачыналі ладзіць Вяселлі: самыя цяжкія палявыя працы ўжо зроблены, ды і на стол ёсць што сабраць, каб адсвяткаваць Вяселле.

Удзельнікі суполкі «Крывічы» пад час святкавання Пакроваў спяклі з мукі новага ўраджаю каравай, з якім цэлым «пакроўскім гуртом» хадзілі па вёсцы ад хаты да хаты і зычылі гаспадарам дабрабыту. На полі каля вёскі «пакроўскі гурт» зладзіў абрад «Замыкання зямлі»: быў закапаны сімвалічны «ключ», зроблены з дрэва. Потым у вясковым клубе адбыўся канцэрт з удзелам ансамбля аўтэнтчных спеваў «Крывічы» і фальклорнага ансамбля вёскі Тургенеўка «Варэнічкі». Скончылася свята традыцыйнымі беларускімі танцамі, прычым усіх ахвочых таксама вучылі танчыць.

Багач у мясцовым клубе ў Жызнеўцы

ча» можна было пачуць беларускія народныя песні, павадзіць карагоды, навучыцца танчыць беларускія танцы і пакаштаваць стравы традыцыйнай кухні.

Кароценькі рэпартаж, як «Багач» праходзіў у Жызнеўцы, можна пабачыць

https://www.youtube.com/watch?v=RYoK_cK7d0c&feature=youtu.be. Ходзячы па вёсцы, удзельнікі размаўляюць з тамтэйшымі жыхарамі па-беларуску. І тыя адказвалі – на знаёмай нам беларуска-рускай трасянцы. Як няма між беларусамі Іркуччыны і беларусамі метраполіі ні колькі тысячаў кіламетраў, ні сотні-паўтары гадоў...

А зусім нядаўна, 16 кастрычніка, «Крывічы» завіталі ў вёску Тургенеўка Баяндаўскага раёна Іркуцкай вобласці, дзе зладзілі святкаванне Пакроваў, якія адзначаюць

малолі муку, апрацоўвалі лён ды інш.).

«Пакровы пакрываюць траву лістам, зямлю – снегам, ваду – лёдам, а дзяўчат –

*Паводле
інфармацыі
арганізатары*

Беларускія танцы ў клубе ў Тургенеўцы

Езуіты ў Слоніме

У 1540 годзе для барацьбы з пашырэннем у Еўропе ідэяў Рэфармацыі Ватыкан заснаваў новы манаскі ордэн «Таварыства Ісуса», прадстаўнікі якога вядомыя як «езуіты». Яны імкнуліся змагацца з любымі праявамі крытыкі каталіцкай царквы і ў сваёй дзейнасці карысталіся наступнымі метадамі: праводзілі ў прысутнасці вялікай колькасці народа дыскусіі з іншавярцамі, публікавалі палемічныя творы і арганізавалі рознага тыпу школы. Езуіты разумелі, што будучыня залежыць ад моладзі. У іх школы прымаўліся дзеці ўсіх веравызнанняў, у тым ліку праваслаўныя і пратэстанты, якія да канца навучання становіліся фанатычнымі каталікамі.

Рэзідэнцыя ў Слоніме

Намаганнямі жонкі пінскага старасты Марціна Гадэскага – Эльжбеты з Пясецкіх – у 1709 годзе ў Слоніме з’явілася езуіцкая місія. Яна была адкрытая пры фарным касцёле і цягам некалькіх гадоў утрымлівалася за кошт ахвяраванняў мясцовай шляхты і падтрымцы віленскіх канонікаў, якія перадалі тым даходы з 6-і вёсак. Яшчэ два фальваркі – Скрабава і Шулякі – падаравалі езуітам Гадэбскія, а ў 1717 годзе кароль Рэчы Паспалітай Аўгуст II аддаў ім вуліцу паміж Апанасаўскай і Татарскай, якая ў сувязі з адукацыйнай дзейнасцю ордэна і з’яўленнем у горадзе іх вышэйшай школы атрымала ў XVIII стагоддзі назву Студэнцкая.

У асяродку слонімскай шляхты быў вельмі папулярны шматгадовы кіраўнік мясцовага аддзялення ордэна суперыёр Юзаф Яскоўскі (1726 – 1745). Ён за два дзесяцігоддзі дамогся ператварэння невяліччай місіі ў паўнаважную рэзідэнцыю.

У 1737 годзе ордэн езуітаў пабудаваў у Слоніме драўляны касцёл і канвікт (пансіён) для шляхецкіх дзяцей пры ім. Два місіянеры вялі рэлігійную дзейнасць у павеце. Слонімскае езуіцкае арганізавалі місійную станцыю ў Ваўкавыску, дзе ў 1747 годзе атрымалі ўласны дом.

На ахвяраванні шляхты па ініцыятыве Яскоўскага ў 1740 годзе езуіты пачалі ўзводзіць мураваны касцёл, будаўніцтва якога было скончанае ў 1768-м.

Езуіцкая школа

Адукацыю ў часы ордэна езуіты зрабілі бясплатнай, і таму іх школы заўсёды былі перапоўненымі. Тым больш, узровень ведаў у іх навучальных установах быў высокім. Настаўнікі ордэна былі вельмі патрабавальнымі да вучняў. Навучэнцаў рэдка выключалі са школы. Іх проста не пераводзілі ў наступны клас: былі выпадкі, калі хтосьці сядзеў па дзевяць гадоў у адным і тым жа класе.

Сімвал ордэна езуітаў

1736/1737 годзе ў Слоніме з’явілася першая ў Беларусі вышэйшая езуіцкая школа як прамежкавая ступень паміж місіяй і калегіяй. Гэта стала магчымым пасля ўвядзення ў праграму навучання курса філасофіі, якую чытаў прафесар Ігнацій Іждэбскі. У 1751/1752 годзе тут пачалі выкладаць таксама замежныя мовы і гісторыю. У вышэйшай слонімскай школе нават рыхтавалі будучых настаўнікаў рыторыкі для іншых навучальных устаноў ордэна.

Езуіты вельмі клапаціліся пра здароўе вучняў, што праяўлялася не толькі ў кантралі харчавання ў спалучэнні з пастамі і фізічным выхаваннем, але і ва ўвядзенні для патрэбаў дзяцей школьных будынкаў, разлічаных на многія дзесяцігоддзі. Яны мелі прасторныя класныя памяшканні з вялікімі вокнамі. У зімовы час і пры надыходзе холаду тыя добра ацяпляліся. Вакол школаў ствараліся сады і невялікія пляцоўкі для забаваў вучняў пад час перапынкаў.

Настаўнікі-езуіты метамакіравана і цяжка выхоўвалі сваіх навучэнцаў у

духу адданасці інтарэсам рымска-каталіцкай царквы, вучылі іх ва ўсіх жыццёвых сітуацыях адстойваць яе веравучэнне.

Школьны тэатр

У імкненні да больш гарманічнага развіцця моладзі езуіты арганізавалі пры сярэдніх навучальных установах тэатры. Большай частцы насельніцтва Беларусі тэатр як з’ява стаў вядомы менавіта дзякуючы езуітам. Гэтыя ўстановы таксама з’яўляліся своеасаблівым маркетынгам крокам па рэкламе ордэна праз дасягненні яго вучняў. Такую задачу таксама вырашалі музычныя бурсы (бурса – духоўная навучальная ўстанова з інтэрнатам пры ёй), якія ладзілі ў горадзе разнастайныя святочныя выступленні.

Дзейнічаў школьны тэатр і пры слонімскай рэзідэнцыі. У ім ставіліся п’есы на лацінскай мове. Так, на масленіцу 1744 года ён паказаў драму Феліцыяна Навадворскага «Імгненне жаласнай вечнасці». У гэтым жа годзе была пастаўленая драма «Кветка з надпісам “Імёны цароў”», прысвечаная Японіі. У рэчышчы хрысціянскай маралі была выкананая драма «Фантазіі Палады», паказаная перад надыходам летніх канікулаў 1749 года. Мецэнатам езуітаў у Слоніме быў Міхал Казімір Агінскі, на адзін з дзён народзінаў якога была паказаная драма «Аляксей».

Ахвяраванні

Езуіты ў Слоніме былі адным з самых багатых ордэнаў і атрымлівалі вялізныя ахвяраванні ад мясцовай шляхты. Так, у 1737 годзе слонімскае харунжы Францішак Быкоўскі адпісаў езуі-

там вёску Вараб’евічы і 20 000 злотых на заснаванне касцёла, а ў дадатак – яшчэ 8 000 злотых на стварэнне музычнай бурсы. Ордэн валодаў таксама вёскамі Змужоўскае і Рацічы, Сакалова (Хрынкі), прададзенай за 13 000 маршалак Слонімскага павета Міхалам Харабурдам і закладзенай за 3 000 злотых Іеранімам Пшыялдоўскім.

Заняпад

У 1771 годзе, пасля паражэння пад Сталовічамі войскаў гетмана ВКЛ Міхала Казіміра Агінскага (1729 – 1799), расійскія войскі Аляксандра Суворова (1730 – 1800) захапілі Слонім. Горад быў аддадзены салдатам на трохдзённае рабаванне, у выніку якога быў спустошаны. Сярод тых, хто панёс найбольшыя страты, былі слонімскае езуіты, рэзідэнцыя якіх славілася сваім багаццем і вылучалася прыгажосцю нядаўна адкрытага касцёла.

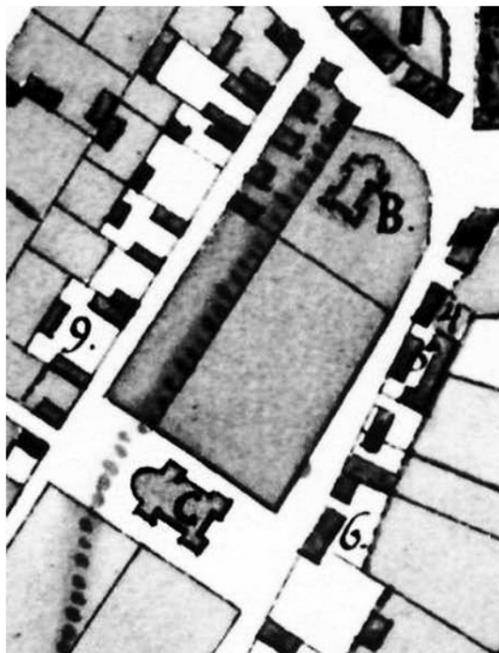
Не паспела слонімскае філія ордэна аправіцца ад цяжкага ўдару, як адбылася яшчэ больш жудасная для яе падзея. Спалохаўшыся наймавернай магутнасці «Таварыства Ісуса», папа рымскі Клімент XIV выдаў 21 лютага 1773 года булу аб скасаванні ордэна.

Прадстаўнікі ордэна пакінулі Слонім. Слонімскае школа была ператвораная на павятовую і прададзена латэранскім канонікам. Яна праіснавала да 1833 года і была закрытая расійскімі ўладамі.

На карце Слоніма 1796 года езуіцкі касцёл паміж Апанасаўскай (сённяшняя Пушкіна) і Студэнцкай (сёння Студэнцкая і Хлюпіна) пазначаны як найбуйнейшы ў горадзе. Ён большы па памерах нават за дамініканскі і касцёл латэранскіх канонікаў, размешчаны на месцы Свята-Праабражэнскага сабора. На складзеным у 1828 годзе плане пазначана толькі «частка развалінаў каменнага езуіцкага касцёла і месца, якое яму належала» (на плане пад нумарам 18). Побач знаходзіліся пабудаваныя расійскімі ўладамі «дзяржаўны драўляны дом, у якім цяпер размяшчаецца паштовая экспедыцыя» (6) і «дзяржаўны драўляны дом, які цяпер займае слонімскае спраўнік» (7).

У канцы XIX – пачатку XX стагоддзя гэтае месца было прададзенае ў карыстанне новастворанай слонімскай пажарнай службе. Тут з’явілася каланча і пажарнае дэпо, а таксама будынак, які сёння займае МНС.

Ад былой велічы некалі магутнага ордэна ў Слоніме засталася толькі назва адной з яго вуліц – Студэнцкай.

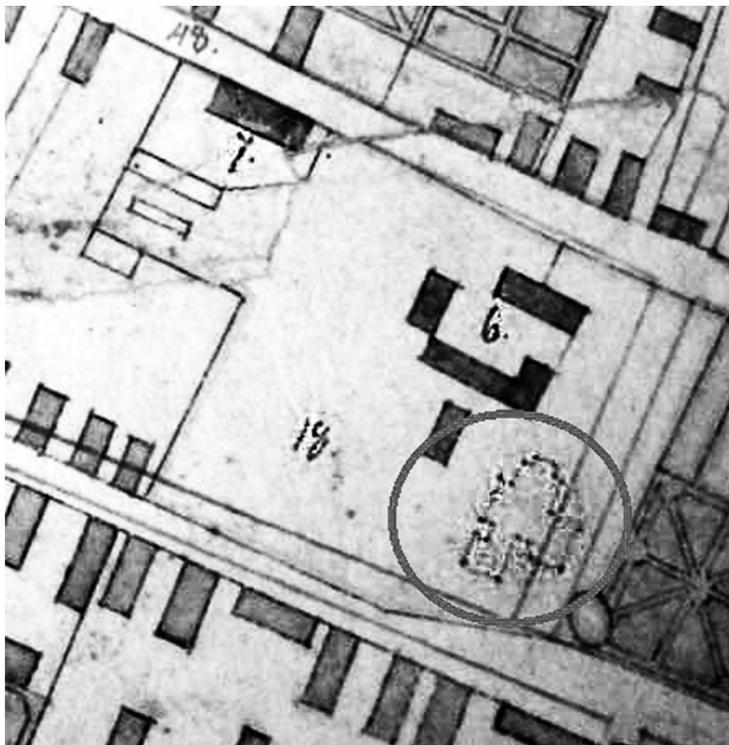

Езуіцкі касцёл (С) у Слоніме на плане 1796 г.

Яшчэ адным плюсам езуіцкай школы было тое, што настаўнікі ўмелі знаходзіць у дзяцей таленты. Для іх развіцця існавалі так званыя акадэміі, што ўяўлялі сабой навуковыя гурткі па розных прадметах: фізіцы, матэматыцы, рыторыцы, паэзіі, граматыцы. Іх членамі з’яўляліся толькі выдатнікі і студэнты з павышанай цікавасцю да той ці іншай дысцыпліны.

У імкненні падтрымання дысцыпліны езуіты не грэбавалі фізічнымі пакараннямі. Да вучняў нешляхетнага паходжання за правінасаць прызначаўся такі від пакарання, як надзяванне на галаву «асліных вушэй» з бразготкамі і заключэнне ў карцар.

Першая езуіцкая школа пачала працаваць у 1713/1714 навучальным годзе. У 1721/1722 годзе прадстаўнікі Наваградскай езуіцкай рэзідэнцыі ў Слоніме была заснаваная сярэдняя школа. Яе першымі настаўнікамі сталі прафесар паэзіі і рыторыкі Аляксандр Сангайла і Пётр Альшэўскі. А ў

Езуіцкі касцёл на карце Слоніма, 1796 г.

Ансамбль «Свята» дорыць святы!

У 1988 годзе Міністэрства культуры і Белдзяржфілармонія даручылі мне быць харэографам-пастаноўшчыкам дзяржаўнага ансамбля народнай музыкі «Свята». І цяпер памятаю, як добра тады прынялі мяне ўдзельнікі ансамбля Свят-

лана і Уладзімір Салодкія, цудоўная сямейная пара, абое заслужаныя артысты Рэспублікі Беларусь. Тагачасны мастацкі кіраўнік калектыву Васіль Купрыяненка, таксама заслужаны артыст Беларусі, – сапраўды творчая натура. Ён заўсёды

шукаў народныя песні, унікальныя прыгожыя абрады, відаць, таму і ўпадабаў мае народныя пастаноўкі. Мяне ж натхняў на творчасць старажытны Тураў, дзе я на той час жыў (пазней перабраўся ў Мінск), і яго таленавітыя жыхары-палешукі, якія вучылі мяне сапраўднай народнай харэаграфіі. У прафесійным калектыве мне вельмі дапамагло веданне народнай класікі, у якой душа і існасць беларусаў.

Днямі я зноў завітаў у ансамбль «Свята». Цёплая была сустрэча з мастацкім кіраўніком Анатолем Кашталапавым, заслужаным артыстам Рэспублікі Беларусь, з вакалістамі Вячаславам Статкевічам, Людмілай Кірыленка, Наталляй Нарэйка, Васілём Сатварэнным. Прапанаваў ім песню «Дранікі-бульбянікі» на свае словы і музыку майго сябра-тураўчаніна Сяргея Страха. Праз некалькі хвілінаў песня загучала – з жар-

Ансамбль «Свята» сёння

тамі і весялосцю, нават падтанцоўка была! Цудоўная ў «Свята» аркестровая група, лаўрэат рэспубліканскіх і міжнародных конкурсаў: цымбалістка Таццяна Сушчэня, барабаншчык Андрэй Маханёк, баяніст Руслан Царыкоўскі, скрыпачка Таццяна Карабкова, Аляксандр Ізмайлаў (бас-гітара). Іх ігра гучыць як суладны музычны подых, і, бадай, ніхто не зможа ўстаяць пад іх заліхвацкую польку.

Не магу не ўгадаць і артыстаў балета. Бубнам адбівае

рытм Яўген Нарэйка, разам з ім танцуюць Ірына Краўцова і Аліна Кудрыс. Танцоры здольныя і працавітыя, а глядачы ў сваю чаргу высока ацэньваюць іх майстэрства і заўсёды сустракаюць шчырымі апладысмантамі.

З праграмай «Беларусь – мая песня» ансамбль «Свята» наведваў шмат беларускіх гарадоў, выступаў у далёкім і блізікім замежжы і паўсюль меў поспех.

Мікола КОТАЎ,
пазаштатны карэспандэнт

Ансамбль «Свята» (справа В. Купрыяненка)

Музычныя традыцыі

Пасля перапынку мы зноў аднаўляем рубрыку, прысвечаную беларускім музычным альбомам, што адлюстроўваюць шматграннасць спадчыны нашага народа. Як і раней, тут будуць расповеды не толькі пра выданні аўтэнтычных запісаў ды выканаўцаў фальклору. Звернем увагу і на сучасную інтэрпрэтацыю шматвяковай спадчыны продкаў, прадстаўнікоў розных народаў, якія жывуць на нашай зямлі, памятаюць і шануюць традыцыі свае і суседзяў. Назву рубрыкі мы крыху змянілі, як працяг і пераемнасць рубрыкі «Традыцыі і сучаснасць», якую вёў музычны крытык Вітайт Мартыненка. І, бадай, не выпадкова, што першы герой – альбом «Дарожанька», пра які хацеў напісаць сп. Вітайт.

«Дарожанька» праз стагоддзі

Нягледзячы на тое, што музыка з інтэрнэту ўсё больш заваёўвае прыхільнасць слухачоў, асабліва маладых, вінілавыя кружэлкі і лічбавыя кампакт-кружэлкі застаюцца надзейным сховішчам тым мелодыям і гармоніям, якія прайшлі да нас стагоддзі. Да гэтага часу ў іх услухоўваюцца спецыялісты, навукоўцы і тыя, хто бярэцца працягваць спеўную ці выканальніцкую традыцыю народа.

Для навукоўцаў больш зручна мець пад рукой CD або вініл, чым шукаць патрэбныя запісы ў грудях інтэрнэту. Напрыклад, хочаце мець панараму беларускай народнай музыкі? Слухайце вінілавую кружэлку «Музычны фальклор Беларусі», які склалі вядомыя этнамузыказнаўцы Зінаіда Мажэйка і Іна Назіна, і іншыя запісы, што складаюць аснову нацыянальнай фолк-фана-тэкі!

Таму з'яўленне фальклорных дыскаў, асабліва з унікальным песенным матэрыялам, аўтэнтычным па выкананні і афармленні дыска, як альбом «Дарожанька» дуэта «Старое сяло», сведчыць аб тым, што ў яго ўдзельнікаў Васіля Грыня і Юліі

Літвінавай былі важкія прычыны для выпуску сваёй праграмы на CD. Першая і галоўная – захаванне той спеўнай скарбы, які яны зафіксавалі пад час сваіх этнаграфічных вандровак па вёсках усходняга і заходняга Палесся.

Таму складальнікі праграмы альбома «Дарожанька» пастараліся, каб праграма як мага больш поўна адлю-

Фірмовы знак «Старога сяла» – аўтэнтычныя строй

строўвала тую шматграннасць спеўнай культуры Палескага рэгіёна, з якой давялося сутыкнуцца ў час фальклорных экспедыцыяў. На кружэлцы «Дарожанька» дуэт шчыра дзякуе аўтэнтычным выканаўцам з палескіх вёсак за тое, што яны захавалі і перадалі непаўторную выканальніцкую манеру разам з моўнымі асаблівасцямі рэгіёна ці нават сваіх вёсак. У прыватнасці, фальклорнаму дуэту з вёскі Беразь Жыткавіцкага раёна Кацярыне Сцяпанавне Блоцкай і Амальяну Ціханавічу Страху.

Іх унікальную манеру выканання дуэт «Старое сяло» ўзнаўляе ў песнях бяседнай тэматыкі («Пойду я в садочак», «Чэша хлопец кудры»), у чумацкіх («Да чые ж волы») і рэкруцкіх («Чэго салавейка») песнях, песнях на вачоркі («Ой, добрэ тому»), інструментальных найгрышах і маршах у выкананні акардэаніста Аляксея Крукоўскага («Генспансер»)...

Захаваныя дуэтам нюансы народных спеваў яшчэ глыбей адкрываюць слухачам лепшыя якасці беларускага народа, філасафічнасць, нават метафізічнасць яго жыццёвых уяўленняў, яго непаўторны мелас. Прыкладам важнасці захавання аўтэнтыкі можна лічыць палескі варыянт знакамітых народных спеваў «Ты, дарожанька», больш вядомую слухачам па

апрацоўцы этна-трыо «Троіца» («Тры янгелы»), ці чумацкую песню «Да чые ж волы», што часцяком гучыць у выкананні гурта «Палац».

У якасці сюрпрызу на дыску прадстаўлены беларускі варыянт «эмігранцкай песні», якая завецца на палескі лад «Гамэрыка». Песня была падараваная дуэту брэстчанкай Ларысай Быцко. Гэта горкая балада (зместам і танальнасцю апаведу яе можна аднесці да «журботных спеваў»), як іх вызначае бард Раман Яраш) распавядае пра лёс працоўнага эмігранта з Беларусі ў Амерыцы, які цяжкай працай зарабляў «тыя цэнтны», а ў выніку яго абабралі тамтэйшыя прайдзісветы...

Трэба адзначыць, што спевы і інструментальныя мелодыі, запісаныя на дыску, поўнасцю адпавядаць патрабаванням аўтэнтычнасці, без сучасных псеўдафальклорных і «трасянкавых» напластаванняў. Бо такі, камерцыйны, фолк нядобра сумленныя выканаўцы вельмі часта прапаноўваюць слухачам пад выглядам «сапраўднай народнай культуры».

Нездарма ўдзельнікаў дуэта, як унікальных у гэтым сэнсе выканаўцаў, з палескімі песнямі запрашалі на фолк-канцэрты і фэсты ў Польшчу, ва Украіну, нават былі арганізаваны майстар-класы дуэта ў музычным вучылішчы (каледжы) імя Гнесіных у Маскве.

Удзельнікі дуэта «Старое сяло» зрабілі ўсё магчымае, каб іх першы сольны альбом стаў падзеяй у айчынай фолк-фанаграфіі. Бо сам дыск з'яўлецца прыкладам абгрунтаванага дызайнерскага падыходу да афармлення (дызайнер С. Клепікава, мастак А. Сухаверхава), мае максімальнае інфармацыйнае насычэнне і пераклад тэкстаў (перакладчыца В. Клепяшнёва), што робіць рэліз, пры адсутнасці дзяржаўнага падыходу да захавання песеннай спадчыны нашага народа, важным унёскам дуэта «Старое сяло» ў нацыянальную фальклорную скарбонку XXI стагоддзя.

Анатоль МЯЛЬГУЙ

Калекцыянерам, і не толькі

Нацыянальная страва

У 2011 г. Адміністрацыямі сувязі, што ўваходзяць у Рэгіянальную садружнасць у галіне сувязі (РСС), было заключанае пагадненне аб выпуску паштовых марак па тэматыцы садружнасці. З таго часу ў нашай краіне выйшла 5 мініяцюраў («20-годдзе РСС», «Беларускія народныя строі», «Гісторыя нацыянальнай сувязі», «Зімовыя віды спорту. Біатлон», «Помнікі архітэктуры сталіцаў. Касцёл Святога Сымона і Святой Алены»). Асабліва сцю выпускаў з'яўляецца ўзнаўленне эмблемы арганізацыі ў малюнку знакаў паштовай аплаты і філатэлістычнай прадукцыі. З 2014 г. падрыхтаваны Дадатак да Пагаднення на перыяд з 2016 па 2020 г. І першым выпускам тут стала марка «**Нацыянальная кухня. Калдуны**», што мае № 1103.

Дызайн Алены Мядзведзь. Маркі надрукаваны ў аркушах па 6 асобнікаў, памер маркі 37x26 мм, наклад 60 тыс. асобнікаў. Нагадаем, што калдуны – нацыянальная беларуская стравя. Паходжанне назвы невядомае, адны лічаць што ад лацінскага *calduna* (яшчэ цёплыя вантробы забітых жывёлаў), іншыя, што запазычаная ў XV ст. з нямецкай або чэшскай мовы ці нават з цюркскіх моваў, бо беларуска-літоўскія татары здаўна гатуюць падобную да калдуноў страву кундуны, праўда, значна буйнейшых памераў. Цягам часу калдунамі пачалі называць дранікі з начынкай (з душамаі). Літоўцы таксама лічаць іх сваёй нацыянальнай стравой.

У дзень выпуску паштовай маркі ў абарачэнне на паштамце Мінска прайшло спецыяльнае гашэнне на канверце «Першы дзень» (дызайн спецштэмпеля і канверта «Першы дзень» А. Мядзведзь).

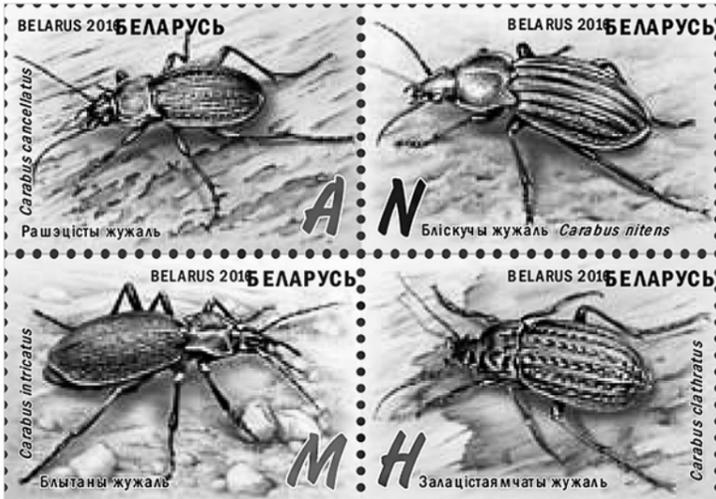
Чатыры рэдкія жукі

У працяг серыі марак, прысвечаных Чырвонай кнізе Рэспублікі Беларусь, з'явіліся яшчэ чатыры – на іх змешчаны жукі. На № 1109 – **рашэцісты жужаль**, на № 1110 – **бліскучы жужаль**, на № 1111 – **блытаны жужаль**, на № 1112 – **залацістаямчатны жужаль**.

Намалюваў маркі Аляксандр Міцянін, дызайн Марыны Віткоўскай. Надрукаваны ў аркушах па 6 марак, памер кожнай – 94x101 мм, наклад – па 42 тыс. асобнікаў. Друкаваліся таксама ў малых аркушах па чатыры маркі (па 1 кожнага наймення). На палю змешчана кароткая інфармацыя пра гэтых насякомых. Наклад 2 млн. малых аркушаў. Да выпуску падрыхтаваны таксама паштоўкі для картмаксимуму (мастак А. Міцянін, дызайн М. Віткоўскай).

Жужалі – адзін з найбольш шматлікіх сямействаў жукоў. Колькасць відаў у свеце паводле розных ацэнак вагаецца ад 25 тыс. да 50 тыс. Рашэцісты жужаль жыве ў хвойных і лістоўных лясах, палях, лугах, радзей у забалочаных мясцінах і дробналістоўных лясах. Від уключаны ў 2-е выданне Чырвонай кнігі Рэспублікі Беларусь (II катэгорыя). Бліскучы жужаль аддае перавагу пясчаным глебам, хвойным і лістоўным лясам, берагам рэк, іншых вадаёмаў, балотам, лугам, палям. Від уключаны ў 2-е выданне Чырвонай кнігі Рэспублікі Беларусь (II катэгорыя). Блытаны жужаль завывчай жыве ў сасонніках імшыстых, рэдка ў іншых тыпах лесу. Рэдкі від. Уключаны ў 2-е выданне Чырвонай кнігі Рэспублікі Беларусь (III катэгорыя). Залацістаямчатны жужаль – самы вільгацелюбны від роду. Найбольш упадабаў месцы з багатаю расліннасцю на тарфяных глебах: нізінныя забалочаныя лугі ў пойме рэк, а таксама балоты нізінныя і пераходнага тыпу.

У дзень выхаду марак у абарачэнне ў аддзяленні паштовай сувязі № 1 г. Мінска (крама «Філатэлія») праводзілася спецгашэнне на канверце «Першы дзень» (іх намалюваў А. Міцянін).

Дзякуем за дапамогу ў падрыхтоўцы матэрыялаў рубрыкі супрацоўнікам выдавецкага цэнтру «Марка» РУП паштовай сувязі «Белпошта»

«Музыка-хват схіліўся вухам...»

Уздоўж

3. «Музыка-хват схіліўся вухам, // Як быццам ён ... слухаў». З рамана ў вершах П. Місько «Пакуль зямлю мілуе сонца». 9. Партыя для аднаго голасу. 10. Беларускі народны духавы інструмент. 11. Дадатковае асвятленне. 12. Дах на слупах. 15. Пра паказ кінафільмаў. 16. «Пакуль што ... мой спявае – // Радзіма-матуля жывая». З верша С. Валодзькі «Спяваюць жанчыны». 18. Шчыпковы музычны інструмент. 19. Асобная сцена або эпізод з кінафільма. 20. Калі рак свісне і ... заспявае (прык.). 21. Буйная жывёліна. 24. Месца іншай афарбоўкі на якой-небудзь паверхні. 25. Горад у Саудаўскай Аравіі, порт на Чырвоным моры. 28. ...-матар. Універсітэт, інстытут, у якім вучыўся. 32. «Сядзіць ... на калодзе, // На скрыпачы іграець, // Дзіцяныт-медзвядзяты // Струны напраўляюць» (прып.). 34. «Нептун з прыгожанькай нядай // Пайшоў ўпрысядку казак; // Небось і ў старога гада // ... грае, як у дзецюка». З паэмы «Тарас на Парнасе». 35. «А ў нашага свата // Вясёлая ... // Бычкі граюць у смычкі, // Падцёлкі – у свісцёлкі» (прып.). 36. «Пад цымбалы, пад цымбалы // Тут ... скакала! // А цяпер пад тья гукі // Скачучь праўнукі і ўнукі». З верша А. Письмянкова «Без цымбалаў немагчыма».

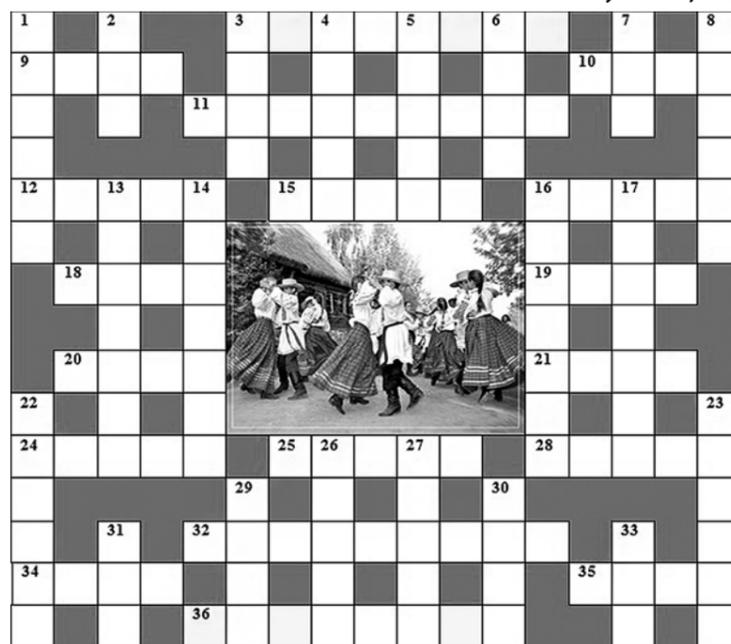
Упонарач

1. Музыка-паштоўны твор для голасу з інструментальным

суправаджэннем. 2. «Бацька грае, ... басуе, // Дачка замуж галасуе. // Бацька жыта прадае, // Дачку замуж аддае» (прып.). 3. Атмасферныя ападкі. 4. Пародзісты конь. 5. Музыка-драматычны твор. 6. Старажытнае высокакультурнае індзейскае племя, якое жыло ў Паўднёвай Амерыцы. 7. «Адай струны зорам, // ... – вербам, калінам, // А радасць – азёрам». З верша Максіма Танка «Лірнік». 8. Загадка. 13. «У культуры асновай служыць ...». Р. Ландау. 14. Музыканы штрых, які прадпісвае выкон-

ваць гукі адрывіста. 16. Аздоба, якую наколаюць на жаночую прычоску. 17. Танец – шчасце, песня – ... (балкарская прык.). 22. Апора для спіны ў крэсле. 23. «... – ілгун, але мастацтва – праўда». А. Маруа. 26. Палка ў руках рэгуліроўшчыка вулічнага руху. 27. ... мілей свае, а жонкі – чужыя (прык.). 29. Языкам, як ... хвастом (прык.). 30. Пра шкадлівага, з'едлівага чалавека (перан., разм.). 31. І ... песні пяе, калі добра жыве (прык.). 33. Клавішы гармоніка, духавых інструментаў.

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАДВОЙНАЕ ТКАЦТВА – двухасноўнае ткацтва, тэхніка народнага ткацтва, што дазваляла атрымліваць падвойныя дыянавыя тканіны, а таксама тканіны палатнянага ці рыпсавага перапляцення падвойнай шырыні.

Вядомае ў многіх народаў. На землях Беларусі пашырылася ў 2-й палове XIX ст. (пераважна ў заходняй частцы). Найбольшую вядомасць набылі гродзенскія падвойныя дываны з сюжэтна-арнаментальным малюнкам. Для асновы, якую пракідвалі ў 4 ніты, і для ўтку бралі ніткі двух кантрастных колераў. У выніку складанага ходу панажоў утвараліся 2 слаі асновы (2 зевы). Мяняючы рознаколёрныя ніткі асновы верхняга і ніжняга слаёў дошчачкай-бральніцай, пракладвалі ўток і атрымлівалі кантрастны малюнак: карычневы на залацістым фоне, зялёны на чорным, фіялетава на зялёным, чырвоны на сінім і г.д.

У наш час падвойныя дываны ткуць толькі асобныя майстрыхі, змяніўся і знешні выгляд тканінаў: сюжэтыны кампазіцыі амаль адсутнічаюць, у дэкоры пераважае геаметрычны і раслінны арнамент.

Другі больш просты від падвойнага ткацтва выкарыстоўваюць для вырабу поцілак падвойнай шырыні. У наш час ужываецца ў народным ткацтве Гродзенскай, Брэсцкай, Віцебскай і Мінскай абласцей (рознаколёрныя паласатыя поцілкі-вясёлкі). Для асновы бяруць тоўстыя льняныя або баваўняныя ніткі, для ўтку – шарсцяную пражу хатняга

ці фабрычнага вырабу (апошнім часам – сінтэтычную пражу). Пры тканні карыстаюцца падзяляльнікам асновы (тонкі металічны пруток ці шнурок, які закладваюць у зеў паміж парамі нітоў). Пры парным ходзе панажоў утвараюцца адначасова 2 зевы – верхні і ніжні. У залежнасці ад ходу чаўнака атрымліваецца тканіна падвойнай шырыні (чаўнок прапускаецца праз верхні і ніжні зеў, а потым у адваротным напрамку) або мяшковую тканіну (чаўнок прапускаецца праз верхні і ніжні зеў, не мяняючы напрамку).

ПАДГОРСКІ-АКОЛАЎ Леанард (крыпт. Эльпэ, Л. П.-А.; 21.12.1891, маёнтак Рым, Капыльскі р-н – 04.01.1957) – польскі паэт, літаратуразнаўца, перакладчык. У 1912 – 1914 гг. вучыўся ў Львоўскім універсітэце. У Першую сусветную вайну служыў у рускай арміі ў Нясвіжы і Бабруйску. З 1922 г. у Варшаве. З 1955 г. дырэктар Музея імя А. Міцкевіча. Аўтар некалькіх паэтычных зборнікаў. У зборніку «Беларусь» (1924) звярнуўся да ўспамінаў маленства, даў малюнку беларускіх краявідаў; на гэты зборнік напісаў рэцэнзію Цішка Гартны («Савецкая Беларусь», 1928, № 32). Беларусі прысвяціў таксама вершы «Туганавічы» (1929), «Тракт пад Нясвіжам» (1929), «Гасцінец» (1939). Аўтар даследаванняў «Чачот невядомы» (1936), «Міцкевічаўскія рэаліі» (т. 1, 1952, т. 2, 1956). На беларускую мову яго творы пераклаў Я. Семяжон.